

*Слатвінський М.А., к.е.н., доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В ЦІЛЯХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Інноваційна діяльність промислових підприємств в Україні характеризується низькими показниками, всупереч закономірностям розвитку світової економіки, які зумовлюють зростання інноваційної активності.

Останні роки, що супроводжуються суспільно-політичною кризою, відзначаються як незначними коливаннями обсягів промислового виробництва, так і часткою інноваційно активних підприємств. Так, частка підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, у 2011 р. становила 16,2 %, 2012 р. – 17,4 %, 2013 р. – 16,8 %, 2014 р. – 16,1 %, 2015 р. – 17,3 % [1]. Проте, головне – рівень інноваційної активності залишається низьким (в економічно розвинених країнах частка інноваційно активних підприємств знаходиться на рівні 60-70 %).

Масштаби і темпи технічного переозброєння виробництва в цілому визначаються інвестиційними можливостями економіки, тоді як її стан в Україні не дозволяє активізувати інноваційну діяльність через недостачу власних коштів у підприємств – основного джерела інвестицій в технологічне переозброєння (частка власних коштів інноваційно активних підприємств в загальних витратах на інновації складає 85 % у 2015 р.), незначного рівня фінансової підтримки держави (0,7 % витрат на інновації припадає на кошти державного бюджету у 2015 р.) [1], високу вартість самих інновацій. Низький рівень залучення кредитних коштів (0,8 % в 2015 р., тоді як в 2014 р. було 7,3 %) [1] пояснюється, перш за все, високими процентними ставками і небажанням кредитних організацій здійснювати довгострокове кредитування підприємств. Іноземні інвестиції для фінансування інноваційної діяльності також широко не застосовуються (1,8 % в 2015 р., тоді як в 2010 р. – 30 %) [1].

Негативно впливають також на розвиток інноваційної діяльності ризиковий характер і тривалість термінів окупності нововведень, недостатньо розвинена інноваційна інфраструктура і низький рівень маркетингу.

Збільшення інвестицій в інноваційну діяльність на промислових підприємствах буде реальним тільки в результаті вдосконалення інформаційної системи в Україні та ефективного використання наявної науково-технічної інформації. Для вирішення цих питань доцільно створити на підприємствах інноваційні служби, які будуть працювати в галузі інформатики та патентно-ліцензійної діяльності. Це дозволить підприємствам здійснювати комплексний моніторинг існуючих технологічних проблем, отримувати інформацію про наявні науково-технічні розробки, кон'юнктуру і тенденції ринку інновацій. Для їх методичного та інформаційного забезпечення на державному рівні має бути постійно діюча і чітко регламентована система моніторингу і прогнозування інноваційного потенціалу, а також потреб і можливостей економіки в його освоєнні.

Створення системи моніторингу інновацій дозволить підприємствам, галузям, регіонам і державі в цілому аналізувати і оновлювати науково-технічну інформацію, формувати вибірки за різними показниками, пов'язаними з нововведеннями, проводити порівняльну оцінку якісних і кількісних характеристик інноваційних проектів, відбирати

найбільш ефективні та перспективні технології. Банк даних цієї системи повинен також містити інформацію про обсяги прогнозованих інвестицій на виконання інноваційних проектів в цілому і на поточний рік, очікуваний приріст обсягів промислового виробництва від реалізації нововведень. Аналіз розподілу інвестицій за інноваційними проектами повинен містити: оцінку рівня інвестиційних витрат на одиницю технологічної потужності і питомих інвестицій в основні виробничі фонди; ранжування проектів за величиною питомих інвестицій; оцінку ступеня готовності науково-технічної бази для організації виробництва і випуску продукції; обсяги фінансування підприємств, що реалізують інновації. Система моніторингу інновацій дозволить отримати оцінку інвестиційної привабливості інноваційних проектів, ефект економії ресурсів від впровадження нових розробок і видати пропозиції про джерела фінансування.

В рамках загальної державної стратегії економічної безпеки моніторинг і прогнозування інновацій та можливостей їх інвестиційного забезпечення дозволять виявити першочергові та перспективні завдання використання інноваційного потенціалу підприємств, галузей, регіонів і держави в цілому.

Таким чином, з метою вирішення проблем фінансування інноваційної діяльності, інноваційна політика держави повинна здійснюватися відповідно до цілей державної стратегії економічної безпеки, для чого необхідне:

- коригування державних пріоритетів щодо фундаментальних та прикладних досліджень;
- формування переліку критичних технологій загальнодержавного рівня, що складають основу технологічного переозброєння промислового виробництва;
- реструктуризація інноваційної інфраструктури, включаючи систему інформаційного забезпечення, фінансово-економічну систему, механізми виробничо-технологічної підтримки просування перспективних розробок у виробництво, систему підготовки та перепідготовки кадрів;
- вдосконалення системи оцінки та конкурсного відбору науково-технічних та інноваційних програм і проектів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва і випуск конкурентоспроможної наукомісткої продукції.

Відповідно до вище наведених вимог мають бути визначені першочергові заходи державної підтримки технологічного переозброєння галузей промисловості на основі розвитку високотехнологічних виробництв, які забезпечують випуск конкурентоспроможної наукомісткої продукції.

Основними напрямками забезпечення інноваційного розвитку економіки, які дозволять привабити інвестиції не тільки від власників підприємств, але й від сторонніх інвесторів, можна визначити наступні:

1. Забезпечення необхідної динаміки оновлення технологій. Недостатнє фінансування на етапі дослідно-конструкторських робіт і проектування, відсутність у підприємств коштів на освоєння нового виробництва, а також нерозвиненість інноваційної інфраструктури обумовлюють низькі темпи оновлення технологій.
2. Забезпечення гнучкості виробництва. Завоювання та утримання конкурентних позицій на ринку підприємствами залежить на даний час від їх здатності до швидкого оновлення номенклатури продукції, що можливо вирішити декількома шляхами: розробкою і освоєнням багатофункціонального легко адаптовуваного обладнання, розробкою і широким використанням багатоцільових обробних центрів, впровадженням модульних технологій.
3. Збільшення у промисловому виробництві частки продукції високого ступеня переробки. Одним з основних завдань економічної політики є структурна перебудова економіки та подолання її сировинної орієнтації, через що особливого значення набуває освоєння новітніх технологій глибокої переробки сировини та її готовності для подальшої переробки.
4. Ресурсозбереження. Оскільки цілий ряд традиційних джерел сировини, особливо у важкій промисловості, стає мало- або недоступними, а постачання енергоресурсів носить

політично забарвлений характер, актуальності набуває переорієнтація виробництв на нові види або джерела сировини, а також використання та розвиток технологій ресурсо- та енергозбереження. Ресурсозберігаюча ефективність стає головним критерієм вибору пріоритетів технологічного переозброєння на основі високих технологій.

Перераховані пріоритети реалізації інноваційної політики забезпечать поточні та перспективні потреби галузей промисловості і дозволять реалізувати державну стратегію економічної безпеки.

Відповідно до наданих пропозицій та сформульованих висновків державна стратегія економічної безпеки повинна містити конкретні пріоритети інвестиційної та інноваційної політики і відповідні заходи державної економічної політики. Останні повинні передбачати подолання ресурсних обмежень і посилення конкурентних позицій вітчизняних підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках за рахунок інвестування в ефективне наукомістке виробництво.

Для цього, поруч із інструментами фінансово-бюджетної політики необхідне використання ринкових механізмів залучення приватних інвестицій. Зокрема, існує потреба в переосмисленні концептуальних засад правової охорони інвестицій та об'єктів інтелектуальної власності, залучення їх в господарський оборот та використання фінансових ресурсів з дотриманням балансу інтересів всіх учасників цих правовідносин. Це дозволить сконцентрувати науково-технічні, фінансові та матеріальні ресурси на пріоритетних з точки зору отримання максимального економічного ефекту напрямках інноваційного розвитку та створить сприятливі умови для технологічного переозброєння виробництва.

Список використаних джерел

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Текст]: [стат. збірник/ відп. за випуск О. О. Кармазіна]. – К. : Держстат України, 2016. – 257 с.